

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Мариян Стоядинов
Православен богословски факултет, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
относно дисертационен труд за присъждане на научна и образователна
степен „доктор“ на Йоаннис Стефанос Каминис,

Богословски факултет на СУ „Св. Климент Охридски“

Тема на предложения труд:

Пътят на духовен възход според Евагрий Понтийски

Разглежданата дисертация е посветена на един от значимите систематизатори на древната монашеска традиция – качество, което не може да се отрече на Евагрий Понтийски. В същото време понтиецът остава встрани от интереса на повечето изследователи и съставители на пособия по *Патрология*. В труда на проф. Цоневски, посветен на *живота, съчиненията и ученията на църковните отци, учители и писатели*, например, на Евагрий е отделена само една страница. Затова заслужава адмирации дръзновението на докторанта при избора на тема, а също и прилежителността, с която е подходил в своята изследователска работа.

В становището си ще се спра първо на формалните параметри, а след това и на съдържанието по същество.

I. Данни за дисертацията, автореферата и публикациите

Обемът на дисертацията е 273 страници със следната структура: *Предговор, Увод, изложение в четири Глави, Заключение и Библиография.*

Заглавие.

От заглавието на темата следва, че „духовният възход“ е аспект от обекта на изследването. Може да се предположи *a priori*, че това е характерен за Евагрий израз. Никъде обаче в съдържанието няма дефиниция

на този израз, или изрично обговаряне на **обекта и предмета** на изследването.

Структура, език, цитиране.

Изложението е обособено в четири глави, като първата е своеобразно историческо въведение към следващите три. По обем втората глава (стр. 73-165) надвишава трета и четвърта взети заедно (стр. 166-245). Ако балансът беше самоцел, първата част от втора глава би могло да бъде обособена като отделна глава.

Цитирането под линия е съобразено със стандарта за научна работа, но в библиографията не са отразени някои от цитираните под линия източници. Печатните, съотв. правописните, грешки са несъществени и могат да бъдат отстранени при коректорски прочит.

Авторефератът е синтезиран вариант на дисертацията и дава представа за качествата на основния текст.

Публикациите на докторанта са достатъчни на брой и в пряка връзка със съдържанието се в дисертационния труд тематика.

II. Коментар върху съдържанието, изграждането и защитата на тезата

Уводът (стр. 6-38) е по същество пътеводител в изследователската традиция, довела до преоткриването на Евагрий. След кратко описание на целта, задачите и метода на изследването, докторантът въвежда читателя в едно интригуващо и в същото време критично проследяване на всички най-значими етапи в това преоткриване. Представен е всеки от изследователите, чиито принос си заслужава да бъде коментиран, а също и трудовете им, способствали за дефиниране мястото на Евагрий Понтийски в монашеската писателска традиция на Църквата. Докторантът и представя, и полемизира на места с авторите и техните тези, което е добър атестат за критично четене и научна работа изобщо. Липсва обаче ясно заявена теза, която да сумира изразените във визираната задочна полемика *микротези*. Формулината цел на изследването: „не само да представи личността на Евагрий Понтийски, а най-вече да изследва и аналитично да разкрие богословския му метод” (стр. 7), вкл. така формулираните и изпълнени задачи, способстват за изграждането и защитата на теза, но не подсказват такава по дефиниция.

Ако уводът въвежда в изследванията на Евагрий, то **първа** глава е посветена на неговия живот и наследство. По същество в тази част от текста има четири подтеми. Първата е за биографичните изворите (т. 1), втората (т. 2-5) реконструира пътя на понтиеца от Мала Азия през Константинопол и Палестина до Египет, като това е не просто път, а процес и трансформация, типични за мнозина от поствителите се на монашеското поприще, без оглед на време или епоха. Третата (т. 6 и 7) представя Евагрий в контекста на неговите трудове и предизвикателството на оригенизма. Четвъртата (т. 8) е посветена на неговото посмъртно наследство. Предвид „загадката“ с осъждането на Евагрий от Петия вселенски събор би било добре, ако тази част от първа глава бе по-мащабно разработена. Богословският метод на Евагрий няма как да бъде изчерпан без детайлен анализ на аргументите, изтъквани от неговите опоненти и съответно – протагонисти, във времето непосредствено преди Събора. Един кратък коментар: *„Едва през 553 г. някакви части и цитати от писанията на Евагрий са осъдени от император Юстиниан, и само известно време по-късно, може би в края на VII в. името на Евагрий започва да се появява редовно заедно с имената на Ориген и Дидим в списъци с анатематизми“* – е твърде недостатъчен, предвид сериозността на темата.

Втората глава, в която се разглежда първия стадий от *духовния възход* е централна в изследването и (както стана дума и по-горе) най-обемна. Това, което трябва да бъде оценено по достойнство в тази част от работата, е контекстуалния анализ, в който приносите на Евагрий са успоредени до тези на най-значимите негови предшественици (в лицето на Климент и Ориген), съвременници (в лицето на св. кападокийци и монасите от Египетската пустия), и приемници (в лицето на преп. Максим Изповедник). Паралелът със стоиците също е уместен, но обемът на т. 6, струва ми се, натежава. Последният абзац от т. 6 е по-скоро обобщение или извод от цялата втора глава и може спокойно да бъде обособен като такъв и съответно – разширен.

Ако т. 6 в първа глава съдържа кратко описание на известните писания на Евагрий то **третата** и **четвъртата** глава са посветени на най-важните от тях – *Гностик* и *Гностически глави*. Именно благодарение на съдържанието им обзорът на трите степени в духовното израстване може да бъде завършен и представен в пълнота. И тук докторантът не се ограничава да цитира и коментира само визираните текстове на Евагрий, а разширява изследователския хоризонт до разумни и полезни за изследването граници.

Заради лимита, наложен от процедурата (3 до 4 стр. за становище), бих ограничил до тук своя коментар по предложения за становище текст и бих отправил няколко въпроса към докторанта, предвид неясноти, които срещам в изложението:

1. Има ли противоречие в казаното на стр. 112 и приведения цитат: „...Това учение на Евагрий Понтийски, което се представя в Гностическите глави, е същото, което откриваме в Послание до Мелания, където душата се нарича ум след падението: „Като сме казали за ума, една природа, ипостас и достойнство е, а поради свободната си воля е отпаднал от първото си състояние и се е нарекъл душа...“. В крайна сметка душата ли се нарича ум след падението, или умът се е нарекъл душа, след като е отпаднал от първото си състояние?

2. Предвид многото авторски преводи, бих искал да попитам следва ли докторанта *унифициран стандарт* в превода на понятия като „ум“, „разум“ (разсъдък/интелект) и „мисъл“, и смята ли, че езикът на Евагрий позволява такова стандартизиране?

Отговорите на тези въпроси биха способствали за разширяване и продължаване на дискусиата, за която предложеният текст е добра основа.

Като обобщение, смятам, че докторантът е изпълнил целта и в решаването на задачите е доказал компетенциите си за съвестна научна работа. Въз основа на всичко изложено до тук, считам, че имам достатъчно основания да дам положителна оценка за докторската дисертация на Йоаннис Стефанос Каминис и декларирам, че ще гласувам с „ДА“ за присъждането му на ОНС „доктор“ по научната специалност „Геология“.

Велико Търново

10.01.2021 г.

Доц. д-р Мариян Стоядинов

.....